

مشخصات شرکت کنندگان (پژوهش اعضا)

نام و نام خانوادگی: ستایش فتح اللهی

عنوان اثر: راه های تشویق کودکان و نوجوانان به نماز

گروه سنی: ه

استان: ایلام

شهرستان: آبدانان

نام مرکز: فرهنگی هنری سراب باغ

نام مربی: زینب طهماسبی

سال تهیه اثر: ۱۴۰۱

به نام خدا

موضوع پژوهش :

راه های تشویق کودکان و نوجوانان به نماز

گردآوری و پژوهش:

ستایش فتح الهی

کلاس: سوم دبیرستان

مربی راهنما:

زینب طهماسبی

تابستان ۱۴۰۱

مرکز فرهنگی هنری سراباغ

فهرست منابع:

..... مقدمه

..... راه کارهای عملی در تشویق و جذب کودکان به نماز

..... نتیجه گیری و پایان

..... فهرست منابع

کمال آدمی در تخلّق به اخلاق الهی است، پس هر چه انسان ملکوتی تر شود و از عالم ماده و تعلّقات و آلائشهای آن وارسته شود و به یک سخن، هر چه بشر به مقام ربوبی نزدیک تر شود، به همان اندازه به کمال مطلوب انسانی متقرّب تر است. انسان پرهیزکار که از دیدگاه اسلام نمونه انسان کامل است با نماز به خدا تقرّب می جوید و بدین وسیله به منبع و سرچشمه کمال نزدیکتر می شود. در این باره مولا علی - علیه السلام - در نهج البلاغه فرمودند: «الصَّلوةُ قُرْبَانٌ كُلُّ تَقِيٍّ». «نماز وسیله تقرّب هر انسان با پرواست

نماز باعث ثبات شخصیت، تربیت اخلاق انسان و آرام شدن قلب و روح می شود؛ ستایش پروردگار جهت ارضاء نیاز انسان به پرستش (بهتر از خود) و هم چنین رفع نیاز فرد به تقویت امید در جامعه و تقویت اراده و کاهش فشار روانی می باشد (شهبازی، ۱۳۸۸). نیایش در روح و جسم تأثیر می گذارد و احساس عرفانی و احساس اخلاقی را توأمأً تقویت می کند. در چهره کسانی که به نیایش می پردازند، حس وظیفه شناسی، قلت حسد و شرارت، و نیکی و خیرخواهی نسبت به دیگران خواننده می شود یکی از آموزش های مهمّ دینی که نقش بسیار موثری در تربیت فرزندان دارد، نماز خواندن آنهاست.

قران مجید به یادگیری و آموزش به طور اعم و یادگیری و آموزش نماز به طور اخص، اهمیت بسیار داده است. اهمیت یادگیری از دیدگاه قرآن به اندازه های است که در اولین سوره های که بر پیامبر نازل می شود به مسئله یاددادن و آموزش اشاره شده و از خواندن و نوشتن و یادگیری به عنوان ابزارهایی برای پرورش و رساندن انسان به کرامت یاد گردیده است.

راه کارهای عملی در تشویق و جذب کودکان به نماز:

قران مجید به یادگیری و آموزش به طور اعم و یادگیری و آموزش نماز به طور اخص، اهمیت بسیار داده است. اهمیت یادگیری از دیدگاه قرآن به اندازه های است که در اولین سوره های که بر پیامبر نازل می شود به مسئله یاددادن و آموزش اشاره شده و از خواندن و نوشتن به عنوان ابزارهایی برای یادگیری نام برده شده است تا آن جا که در حدیثی از امام علی "ع" به آن اشاره شده است (دانش را با نوشتن به بند آورید).

قران مجید به یادگیری و آموزش به طور اعم و یادگیری و آموزش نماز به طور اخص، اهمیت بسیار داده است. اهمیت یادگیری از دیدگاه قرآن به اندازه های است که در اولین سوره های که بر پیامبر نازل می شود به مسئله یاددادن و آموزش اشاره شده و از خواندن و نوشتن و یادگیری به عنوان ابزارهایی برای پرورش و رساندن انسان به کرامت یاد گردیده است. در اینجا به راه کارهای می پردازیم که در تشویق کودکان و نوجوانان به نماز می توانند برای پدران و مادران و اولیاء گرامی راه گشا باشند:

۱- توجه والدین به نماز:

اولین گام این است که تلاش کنیم تا احساس خوشایندی نسبت به نماز پیدا کند، زیرا اگر احساس خوبی به نماز داشته باشد خود به دنبال کسب اطلاعات و شناخت بیشتر نسبت به آن بر می آید و به ایجاد گرایش مثبت و بجای آوردن نماز در او منجر خواهد شد برای ترغیب کودکان به نماز، باید خودمان توجه داشته باشیم که نماز در رأس اعمال واجب قرار دارد و آن را در

اولویت کارهای خود قرار دهیم. والدینی که توفیق چندانی در اقامه ی نماز ندارند و آن را در اولویت کاری خود قرار نمی دهند، نمی توانند مرتبی فرزندان باشند که باید نماز را در سرلوحه ی اعمال خود قرار داده و با نماز زندگی کنند.

۲- دوست داشتن کودک

اگر در زندگی خود کسی را دوست داشته باشیم، ممکن است به خاطر او به همه ی چیزهایی که به نحوی با او ارتباط دارد علاقمند شویم؛ و نیز اگر از کسی متنفر و منزجر باشیم، امکان دارد به خاطر تنفری که از او داریم، از هر چیز دیگری که ما را به یاد او می اندازد متنفر شویم. اگر با رفتارهای نادرست خود، کودکانمان را از خود منزجر کنیم، ممکن است آن ها از همه ی کارهای ما و از آن جمله نماز و عبادت متنفر شده و از آن ها دوری کند. کما این که اگر آن ها را دوست داشته باشیم و به آن ها محبت کنیم، آن ها هم با میل و اشتیاق بیشتری به تقلید از کارهای ما بر می آیند و سعی می کنند همانند ما رفتار کرده و به نماز و عبادت نزدیک تر شوند. پس، کودکانمان را دوست داشته باشیم و به آن ها محبت کنیم. در این صورت آن ها هم وقتی نماز را به عنوان یک ارزش و یک اولویت در زندگی ما ببینند، دوست دارند همانند ما نماز بخوانند و با خداوند انس بگیرند

۳- تقویت حسّ مسؤولیت پذیری

علّت کوتاهی برخی از جوانان و نوجوانان ما در نماز، فرا نگرفتن حسّ مسؤولیت پذیری و عادت به فرار از مسؤولیت در دوران کودکی است. بنابراین، شایسته است که همواره مسؤولیت هایی به عهده ی کودکانمان بگذاریم تا از همان دوران کودکی بیاموزند مسؤولیتی دارند و باید مسؤولیت های خود را با دقت انجام دهند.

۴- تقویت عشق و علاقه ی درونی کودک نسبت به نماز

آنچه که بیش از نماز خواندن کودکان خردسال ما اهمیت دارد، تقویت عشق و علاقه ی آن ها به نماز است. بنابراین، باید به گونه ای رفتار کنیم که پیوسته شیرینی نماز در کام آن ها بماند و نباید با افراط و زیاده روی خود، باعث شویم که به نماز به عنوان کاری سخت و طاقت فرسا نگاه کنند. مخصوصاً والدینی که موقتاً به خواندن نمازهای نافله هستند باید مراقب باشند که فرزندشان پا به پای آن ها همه ی نمازهای واجب و نافله را نخواند و بیش از اندازه خود را به زحمت نیندازد.

۵- دور کردن فشارهای روانی از کودک

در این گام باید به این اصل مهم پایبند باشیم که نماز نخواندن کودک خردسال ما کاری زشت نیست، چرا که هنوز به سنّ تکلیف نرسیده است؛ اما نماز خواندنش کاری بسیار زیبا و قابل تحسین است. بدین معنا که اگر کودک ما به خاطر شیطنتهای کودکانه گاهی نماز نخواند به او با دید منفی نگاه نکنیم؛ اما وقتی که نماز خواند محبت خود را در حقّ او بیشتر کنیم. ثمره ی توجه به این اصل آن است که کودک ما برای نماز خواندن، خود را در معرض فشارهای روانی نخواهد دید، لذا با اختیار و اشتیاق به سوی نماز گام برمی دارد.

۶- تشویق کودک برای شکوفا کردن انگیزه های درونی

کودکانمان را در این مسیر همواره تشویق کنیم. این تشویق ها باید به گونه ای باشند که اشتیاق درونی کودک را روز به روز به نماز بیشتر کند تا با خواندن نماز احساس غرور و عزّت نفس کند. تشویق کودکانمان به نماز باید در جهت شکوفا کردن انگیزه های درونی آن ها باشد. بدین معنا که آن ها را به خاطر نمازشان تکریم کرده و ارزش کارشان را به آن ها گوشزد کنیم و به آن ها بگوییم: «نماز، تشکر از خدا بوده و نشانه ی بندگی ما محسوب می شود.» همچنین کودکانمان را به خاطر انجام این فریضه ی الهی ببوسیم و برخی اوقات از کار خوبشان نزد دیگران تعریف کنیم. در این تشویق ها باید در انتخاب کمّ و کیف آن، ظرفیت

کودکمان را در نظر بگیریم تا با تشویق های بیش از اندازه آستانه ی رضایت مندی او را بالا ببریم. همچنین مراقب باشیم که این نوع تشویق ها - مخصوصاً هدیه دادن و زیاد کردن پول تو جیبی - با فواصل زمانی زیاد و به صورت غیر منظم صورت گیرد، تا موجب شرطی شدن او نشود. از تشویق هایی که تاکنون از آن نام برده شد در اصطلاح به «تشویق های بیرونی» یاد می شوند. این تشویق ها باید به گونه ای باشند که کودک را به سوی تشویق های درونی و احساس لذت درونی سوق دهند.

۷- آشنا کردن کودک با فلسفه ی نماز

با در نظر گرفتن مقتضای سنی کودکمان، فلسفه و هدف از نماز را به آنها توضیح دهیم. استفاده از «شیوه های مستقیم» در تشویق کودک اشکالی ندارد؛ اما استفاده از «شیوه های غیر مستقیم» در آموزش فلسفه ی نماز می تواند کارایی بیشتری داشته باشد.

به کودکمان مان بگوییم که خداوند چه نعمت هایی به ما عطا فرموده و نیز به آنها بیاموزیم که در برابر هر هدیه دهنده ای زبان به تشکر باز کنند و با بی تفاوتی از کنار کار آن ها نگذرند. به عنوان مثال از او بخواهیم چند مورد از نعمت های خداوند را بشمارد. وقتی این کار را کرد نعمت چشم را به او گوشزد کنیم. بدین صورت که چشمانش را ببندیم و به او بگوییم برخی از کارها را با چشم بسته انجام دهد. اسباب بازی هایش را سر جای خودش بگذارد. اتاق را مرتب کند. نقاشی بکشد و برخی کارهای دیگر. در این لحظات است که کودک ما آهسته، آهسته قدر چشم و میزان ارزش آن را بهتر می داند و می داند که چیزی جای چشم را نمی گیرد. در این صورت به فرزندمان می گوییم: عزیزم! فقط یکی از نعمت های خداوند همین چشم است که فوق العاده ارزش داشته و قابل قیمت گذاری نیست. آیا شایسته نیست که با نماز از این خدای بزرگ و مهربان تشکر کنیم؟ به نظر شما کسانی که این همه نعمت را می گیرند و حاضر نیستند نماز بخوانند چگونه انسان هایی هستند؟

۸- همکاری اعضای خانواده در اقامه ی نماز

نماز جماعت خانوادگی علاوه بر آن که یاد نماز را در کانون خانواده زنده نگاه داشته و در مقایسه با نماز فرادی ثواب فراوانی دارد، یکی از بهترین کارها در تحکیم روحیه ی معنوی خانواده هم می باشد. کار گروهی موجب می شود تا سختی کار کمتر شده و جای خود را با شیرینی و حلاوت آن عوض کند. بچه ها هم با مشاهده ی این کار رغبت بیشتری به نماز نشان داده و با علاقه ی بیشتری به این کار روی آوردند.

۹- به کارگیری شیوه های غیر مستقیم؛

از به کارگیری جبر و فشار در فرزندان برای انجام فریضه نماز اکیداً پرهیز کنیم و از روش هایی استفاده نماییم که مطابق رغبت ها و انگیزه های خودآگاهانه و درونی فرزندان باشد.

۱۰- استفاده از الگوهای رفتاری

همانندسازی با الگوی محبوب امری طبیعی و فطری است، مشاهده ی والدین، دوستان، نزدیکان، خویشان و دیگر الگوها در حین اقامه نماز با معنا، اثر خوشایندی در جذب او به این فریضه مهم خواهد داشت. فلذا ضمن تعظیم و تکریم نماز از جانب خودمان خصوصاً در سفر، میهمانی، مجالس عروسی، اردو و زمینه ی دیدار فرزندمان را با الگوهای محبوب فراهم آوریم

۱۱- بیان خاطره های زیبا در اهمیت و عظمت نماز

در مناسبت‌های مختلف از خاطرات زیبا و اثربخش نماز که خود تجربه کرده‌ایم و یا از دیگران شنیده‌ایم و خوانده‌ایم برای فرزندانمان نقل نماییم..

۱۲- توأم کردن نماز فرزندان با تجارب خوشایند؛

با پاداش و هدیه دادن بدون اطلاع قبلی و احترام بیشتر به آنان بعد از ادای نماز، خاطرهای خوش آن لحظات را برای آنان تثبیت کنیم.

۱۳- افزایش تجربه فرزندان در خواندن نماز؛

هیچ‌گاه غلط خواندن نماز فرزندان را به آنها گوشزد نکنیم بلکه ابتدا همان انجام غلط را از او بپذیریم و سپس به‌مرورزمان درصد اصلاح آن برآییم چراکه توجه به مثبت‌ها اعتمادبه‌نفس و ارزشمندی را در پی خواهد داشت و با تشویق، قدرت عقل کودکان افزایش می‌یابد.

۱۴- توجه به عوامل افزایش گیرایی و جاذبه‌های معنوی نماز؛

در عین رعایت سادگی و زیبایی از عوامل محیطی برای افزایش جاذبه‌های نماز فرزندانمان استفاده کنیم، مثلاً حضور با تبسم و شاداب خود در هنگام اقامه نماز؛ تهیه چادر رنگی و زیبا برای دختران هنگام اقامه نماز؛ * استفاده از سجاده و جانماز برای اقامه نماز؛ * استفاده از بوی خوش هنگام نماز؛ * استفاده از رنگ‌های آرامش‌بخش در تهیه سجاده، چادر و..

۱۵- اختصاص دادن یک مکان مشخص برای اقامه نماز در منزل

یک گوشه مشخص از اتاق که هر بار در یک محل نماز خوانده نشود.

۱۶- کوتاه خواندن نماز جماعت؛

هنگام اقامه نماز در صورت همراه شدن فرزندانمان، در کوتاه‌ترین وقت ممکن نماز را ادا کنیم

۱۷- عدم اعمال تنبیهی

حتی پرهیز از نگاه معنی‌دار به فرزندی که ممکن است علاقه‌مند به نماز نباشد، چون که او را گریزان تر می‌نماید و از سوی دیگر از نظر اسلام اگر کسی روزه‌خواری و یا شراب‌خواری کرد می‌توان او را توبیخ و مجازات کرد ولی برای کسی که نماز نمی‌خواند، مجازات روا نیست.

۱۸- برگزاری جشن تکلیف برای بچه‌هایی که به سن بلوغ می‌رسند به‌جای جشن تولد

«جشن تکلیف» برگزار نماییم و با دادن هدایای معنوی (قرآن، کتاب ادعیه کوچک، رساله منتخب نوجوانان، جانماز، سجاده، عطر و ...) او را برای انجام فریضه نماز مهیا نماییم. اگر این مراسم در مکانه‌ای زیارتی باشد، بسیار مناسب‌تر است..

۱۹- آموزش نماز

از دوران کودکی به همراه بازی با فرزندان، نماز را به مرور با حفظ سوره‌های حمد و توحید و ذکرها می‌توانیم به آنها آموزش دهیم. اکنون کتاب‌ها، نوارهای صوتی و بازی‌های رایانه‌ای فراوانی نیز در بازار وجود دارد که از آنها هم می‌توان استفاده کرد.

۲۰- بهره‌گیری از جغرافیای زمان و مکان؛

در ترغیب فرزندان به انجام فریضه نماز از فرصت‌های زمانی مانند: ماه مبارک رمضان، اعیاد اسلامی و موقعیت‌های مکانی مانند: محل‌های زیارتی، مساجد، هیئت‌ها و مجالس مذهبی حداکثر استفاده را ببریم.

نتیجه‌گیری و پایان:

با توجه به تحقیق، آموزش نماز در تربیت اعتقادی کودکان تاثیر مثبتی داشته است؛ از آن جایی که تربیت اعتقادات سبب آرامش فکر و آسودگی روان می‌گردد لذا شعائر دینی می‌تواند فرد را به سوی کمال و تعالی و در نتیجه سلامت روانی سوق دهد؛ نماز باعث ثبات شخصیت، آرام شدن قلب و روح می‌شود؛ ستایش پروردگار جهت ارضاء نیاز انسان به پرستش (بهتر از خود) و هم چنین رفع نیاز فرد به تقویت اراده و کاهش فشار روانی می‌باشد. دوم، آموزش نماز در تربیت اخلاقی کودکان نقش بسزایی داشته است؛ در همین راستا نتیجه به دست آمده در این سطح با نماز احساس عرفانی و اخلاقی را توأمأً تقویت می‌کند؛ سبب پرورش فضایل اخلاقی، تکامل روحی و معنوی انسان است؛ محراب نماز نردبان صعود نمازگزار به آسمان پاکی‌ها و پاک شدن از آلودگی‌های خاکی است.

هم چنین، تاثیر آموزش نماز در تربیت اجتماعی کودکان اثبات گردید؛ به همین ترتیب این مهم همسو با نتایج تحقیق عبادت و نماز در تکوین و رشد شخصیت اجتماعی و به طور کلی اجتماعی کردن فرزندان اهمیت بسزایی دارد به گونه‌ای که فرد را به سوی کمال و تعالی و در نتیجه سلامت روانی، جسمی و نهایتاً سلامت اجتماعی هدایت می‌کند.

منابع

۱- باوندی، فهیمه (۱۳۸۸). بررسی گرایش و عدم گرایش جوانان به نماز، هجدهمین اجلاس سراسری نماز، قم.

۲- شهابی، آرش، (۱۳۸۸). نقش نماز در زندگی فردی و اجتماعی، هجدهمین اجلاس سراسری نماز، قم.

۳- مازندرانی، حسن صدر، الفبای تربیت، تهران